

Ta první velká próza Boženy Němcové vznikala pod zataženou oblohou. Sotva si lidé kultury v Čechách začali v roce 1848 zvykat na svobodné jednání, už jim úřady šlapaly na paty.

Nad „bídností našich dnů a nad nestydatostí duchamorrů“ lamentoval z Brna v dopise Boženě Němcové do Prahy profesor Jan Helcelet, redaktor kalendáře Koleda. Prý, informoval svou intimní přítelkyni počátkem listopadu 1851, se v Paříži rozmáhá nějaký „hadžiž“, a žádný div, když „střízlivost zdá se nesnesitelná...“ Někam je potřeba utéct, ale kam? Za necelé tři týdny nato svěruje tomuto brněnskému příteli Němcová z Prahy: „Právě jsem dostala zprávu o odvezení Hav. (líčka) do Tyrol – Nic, pranic nedokládám – jen že snad i já brzy budu naříkat jako Ty... jen pryč, pryč odtud!“

Pokus přesídlit s dětmi za Josefem Němcem do Darmot ztroskotal. Smutné sloky z dávné písně.

A když už s trojicí zůstávala bez manželova platu sama v Praze, kde hledat výdělek? V psaní? Osvědčila se už předtím v pohádkách, povídkách, obrazech života. Ne, žádné opakování, odvážná paní napíše něco, co tu ještě nebylo. A do toho dlouhého vypravování vloží, co její pokolení vysnilo, protrpělo a musí za politické reakce do krve bránit. Jako poselství pro národ, jako povzbuzení pro duše v tísní.

Svět polosamot a neúplné rodiny se v těch „obrazech venkovského života“ mění v moderní pospolitost. Titulní postava je pouze na první pohled jako ze starého světa – jedná a myslí svobodomyšlně, v duchu osmačtyřicátníků, sociálních utopistů a novohegeliánů, s nimiž se Božena Němcová dokázala setkat a sblížit. – Hrdinka jejího arcidíla poznala svět z líce i z rubu, za míru i za války. Nohy jí krvácely, když se s dětmi vracela jako válečná vdova z ciziny do Čech. – Čtveřici

svých vnoučat vyvádí často ven ze Starého bělidla: do mlýna, do myslivny, na nejvyšší vrch, odkud je velký výhled do světa... Dokonce i zámek s nimi navštíví na pozvání osvícené kněžny. Vycházky neslouží k tomu, aby děti doma nezlobily, ale aby pojaly důvěru v lidi, v cesty, které prošlapali ti před nimi, v představy a sny, které v nich za povídání mezi sebou a za řeči s hostiteli vstanou a utkví. O zvědavou účast dětí se v Babičce opírá evokace všech výročních obyčejů a svátků – a především díky dětem jsou to svátky.

Ale co Viktorka, zbavená řeči? Neštěstí z lásky. Neštěstí jako lidský úděl. Temný protějšek jasné babičky. Příběhů padlých dívek, podobných tomu Viktorčinu, existuje v slovanských baladách bezpočet. Ale prý jedině v Babičce se okolí chová k „bláznivé“ s vlídnou účastí.

Pro rozhlasovou četbu bylo potřeba v tom věkovitém díle něco vynechávat. Naštěstí posluchač je někdo jiný než čtenář. Posluchač rozhlasu miluje hlas a těší se na Babičku v přednesu paní Hany Kofránkové. Bylo mi ctí text pro ni připravit.